

BCU Cluj / Central University Library Cluj
**SZERKESZTI-AZ-UNIO-TAGJAROL-
 ALAKULT-SZERKESZTŐBIZOTTSAG
 CUPRINSUL**

Calendarul lucrurilor.

In aşteptarea comunității de muncă.

Fr.: Ven.: dr. E. J.: In memoriam venerabilului
 fondator al logei Unio.

Fr.: Dr. J. E.: Francmasoneria maghiară din sec XVIII.

Fr.: dr. M. B.: Biruința cauzei, jertfa persoanei.

Fr.: Argus: Politica minoritară a statului ungar între 1867—1918.

Francmasoneria în Țara.

Știri din lumea mare.

TARTALOM

Munkanaptár.

A munkaközösség napja elé.

Dr. J. J. fm. tv.: Emlékezés az Unio
 alapító főmesterére.

Dr. J. E. tv.: A XVIII. század magyar
 szabadkőművessége.

Dr. B. M. tv.: Ugyünknek diadalt,
 személyünknek áldozatot.

Argus tv.: A magyar állam nemzetiségi politikája
 1897—1918-ig.

Belföldi szabadkőművesség

Hírek a nagyvilágból.

INHALT

Arbeitskalender

Vor dem Tage des Arbeitsgemeinschaft.

Br.: M. v. St. Dr. E. J.: Bedenkrede über
 dem Gründer M. v. St. der Loge Unio.

Br.: Dr. J. E.: Die Freimaurerei Ungarn
 v. d. XVIII. Jahrhundert.

Br.: Argus: Die nationalitätenpolitik Ungarns
 zwischen 1867—1918.

Inlandische Freimaurerei.

Nachrichten aus den ganzen Welt.

MUNKANAPTÁR

A Romániai Nemzeti Nagypáholy Jánosrendi Szövetségének védelme alatt dolgozó t. és t. páholyok munkarendje

Unio

Cluj—Kolozsvár keletén. Helyiség: Str. Baba Novac 3. — Munkanapjai: Minden hó első és harmadik szerdáján, este 8 órákor. Páros szerdákön értekezlet — Profáncim: Zipszer Alajos str. Baba Novac 3.

Aurora

Braşov—Brassó keletén. Helyisége: Str. Principele Carol 9. — Munkanapjai: Minden második hétfő este 9 órákor. Közbeeső hétfőn értekezlet — Profáncim: Dr. Fischer Gyula orvos Braşov, Str. Reg. Carol 59.

Traian

Braşov—Brassó keletén. Helyisége: str. Principele Carol 9. — Munkanapjai: Minden szerdán este 8 órákor. — Profáncim: dr. Ioan Hozan Str. Reg. Carol No. 56.

Zu den drei Säulen

Braşov—Brassó keletén. Helyisége: Strada Noua 27. — Munkanapjai: Minden kedden este 8 órákor. Profán címe: Ludovic Servacius, ny. subprefect, Braşov.

Concordia

Arad keletén. Helyisége: Bulv. Gen. Dragalina 30. — Munkanapjai: Minden csütörtökön este fél 9 órákor. — Profán címe: Dr. Szöllőssi Zsigmond ügyvéd, Arad, Str. Regina Maria 3.

Bethlen Gábor

Târgu-Mureş—Marosvásárhely keletén. Helyisége: Str. Ştefan cel Mare 83. — Munka-

napjai: Minden hó első és harmadik hétfőjén este 8 órákor. — Profáncim: Dr. Péterfi István orvos, Piaţa Reg. Ferdinand 32.

Bihar

Oradea—Nagvárad keletén. Helyisége: Alea Romei 2. Munkanapjai: Minden 2. hétfőn este 1/2 8 órákor; közbeeső hétfői napokon értekezlet. Profáncim: Dr. Meer Samu Bulv. Reg. Ferdinand 10.

Pax

Timişoara—Temesvár keletén. — Helyisége: Bulv. Reg. Ferdinand, Palatul Lloyd — Lloyd palota. — Munkanapjai: Minden hó második és negyedik hétfőjén este 8 órákor. Páratlan hétfőkön tisztii értekezlet. — Profán címe: Balázs Lajos ny. vasuti főfelügyelő, Timişoara: IV. Str. Joff e 12. Magánygy.

Die Arbeit

Bucureşti—Bukarest keletén. Helyisége: A nagypáholy str. Câmpineanu 45 szám alatti helyiségben dolgozik. — Munkanapjai: Minden hétfőn este 9 órákor. A hó első hétfőjén értekezlet. — Profán címe: Ernst Heitz, Direktor der „Otelul Böhler“, Bucureşti, I. B-dul Domniţei 1.

Kölcsey (Satumare—Szatmár),

Tisza (Sighetul-Máramarossziget) és

Hunyad (Deva—Déva) átszervezés

alatt.

Szabadkőműves-irodalom

Lennhoff Eugen: Die Freimaurer. Ihre Geschichte, Organisation und ihr heutiges Wirken, 476 Seiten und 107 Bilder.

Brosch. Rm. 14.—, Ganzleinen Rm. 17.—

Gaston Martin: La Franc — Maçonnerie Frs. 12.—

O. Caspari: Die Bedeutung des Freimaurertums V. Ungar B.

A. Daiber: Elf Jahre Freimaurer (Logen Geheimnisse) Rm. 1.—

Geischer: Die Freimaurerei, ihr Wesen und Wirken Rm. 1.—

Horneffer: Die Freimaurerei Rm. 1.20

Keller: Die Freimaurerei aus „Natur und Geisteswelt“ Rm. 2.—

Neumann: Die Freimaurerei Rm. 1.20

L. de Ponciu: Hinter den Kulissen

I. Das Freimaurertum der Revolution Rm. 3.5)

II. Judentum und Weltumsturz Rm. 4.—

Schwarz—Bostonitsch: Die Freimaurerei

Inr Ursprung, ihr Geheimnisse, ihr Wirken-

illust. Rm. 720.

Das Geheimniss des Freimaurers von einem Bruder Meister Rm. 5.—

Leadbeater: Das Verborgene Leben in der Freimaurerei Rm. 15.—

Heinichen: Die Grundgedanken der Freimaurerei im Lichte der Philosophie Rm. 5.60

Balassa József: Kosuth Amerikában. 250 P.

Balassa József: A szabadkőművesség története. 1.— P.

Balassa József: A szabadkőművesség kézikönyve. (Káté.) I. Inasfok 1:50 P.

II. Legényfok. 1.— P.

Az itt felsorolt művek megrendelhetők a „Testvériség“ kiadóhivatatala útjára.

Kiadó

TESTVÉRISÉG

KÉZIRAT SZABADKÖMŰVESEK SZÁMÁRA

A munkaközösség napja elé

A Concordia felhívására július hó 1-én
Arad keletén fog lefolyni az erdélyi János-
rendi páholyok munkaközösségi gyűlése.

Szent hittel telített akarások lendületté olvadnak össze — a lendületből *cse-
lekvések* születnek.

Ebből az alap gondolatból fakadt Jánosrendi páholyaink munkaközösségének megszervezése.

Lelkes megindulás, bizalomteli kezdés után immáron két esztendeje szünetel, szunnyad ez a szerv, amelynek a működésétől oly sokat vártunk, elsősorban páholyaink pezsgő, forrongó munkáját, ebben a pezsgő forrongó korszakban és külön páholyainknak összehangolását ezekben a sorsdöntő, nehéz órákban.

Két viharfelhős esztendő vonult el az emberiség feje felett, két év különös veszés eseményei súlyos próbák elé állították a szabadkőműveséget is.

A viharfellegek még nem vonultak el felettünk, a veszély nagyobb mint valaha, a *létünk* válságos méretekben kockán forog. És ott tartunk, hogy a *gondolatot* is, éltető elemét szabadkőműves létünknek, meg akarják becsteleníteni.

Lehet-e, szabad-e, páholyaink elkülönült csendes, szerény munkájával megelégedve, bűnös fatalizmussal várni az elmerülést, a végpusztulást?

Nem tudunk és nem akarunk ebbe belenyugodni.

Szabadkőműves hitünk, az igaz emberi gondolat nevében huzzuk meg a vészharangot és hívjuk *közös munkára, közös erőfeszítésre* Jánosrendi páholyainkat.

Várjuk Arad keletén a páholyok kiküldötteit, hozzák magukkal páholyaik gondolatait és gondjait.

És hozzák magukkal a hitüket, a lelkesedésüket, amit egy gondolat táplál: *nekünk van igazunk.*

Az igazunk, a becsületes szabadkőműves, meggyőződésünk védelmében forrasszuk egybe, egy közös akarásba a mi elaprózott erőnket.

Ennek a közös akarásnak a demonstrációja lesz az aradi munkaközösségi gyűlés. — Nem lehet eredménytelen ennek a munkája.

Eszméinknek győzelmet, személyünknek áldozatot

Kivonat Dr. J. B. M. h. fm. tv.: az Unió június 9.-i munkáján
tartott előadásából

Az ifjúsághoz nehéz beszélni. Épen olyan nehéz, mint a gyermekekhez. A háborúk és forradalmak előtt az ifjúság mindenben és mindenki-ben kételkedett. Ma a fiatalok mindent elhisznek. Ma mindenki tekintélyeknek akarja alávetni magát. Pedig a tekintélyek igazán mindent elkövettek az utóbbi időben, hogy lejárassák magukat. A mi ifjúságunk az egyéniségek kora volt. Fel akartunk szabadulni apáink konzervatív gondolkozása alól. De mikor az öregek ellen harcoltunk, ennek oka nem a kenyér volt. Megélhetés szempontjából sokkal jobb helyzetünk volt mint a mai fiataloknak. Ma mélyebb értelemben is mások és súlyosak a problémák. Mi sineken indultunk el. Életpályák és életlehetőségek álltak előttünk. Ha forradalmárok voltunk is, a követendő vonalat tisztán láttuk magunk előtt. Talán tulságosan is haragudtunk bizonyos hagyományokra, néha erőteljesebben igyekeztünk kiszabadulni dogmák és konvenciók kényszere alól, de most, hogy a mai ifjúság forradalmát figyeljük, meg kell állapítanom, hogy nem vettük elég komolyan a dolgok lelki gyökereit. Azóta megtudtuk, hogy nem is vagyunk annyira hazátlanok, istentelenek és családfelforgatók, mint hittük. Mindegy: neki indulásunk őszinte, bátor és szép volt. Komolyan vettük a dolgokat, hiszen fiatalok voltunk. A fiatalsághoz épen ezért nehéz beszélni. Legszebb tulajdonságában jelenti ezt a nehézséget: nagyon komolyan veszi a dolgokat.

Mi át akartuk értékelni a régi értékeket. A mai ifjúság olyan korba született bele, mely minden értéket gyökerében forgat fel. Semmi sem szilárd, semmi sem bizonyos előtte. Bizonytalan az élete. Nincsenek sinek előtte: vizsgától nyugdíjig üzletalapítástól vagyongyűjtésig.

Sokkal nagyobb baj ennél, hogy nem lát maga előtt semmiféle tiszta eszmét, melyet a szélsőjobbtól a szélsőbalig az elmúlt évek ne kompromittáltak volna. Lelki sinek sincsenek előtte.

Hitetlen, fáradt világ, eleve kiábrándult ifjúság termeli ki a diktaturát. Mindenki belenyugszik abba, hogy egyénisége belevessen a főmegbe s neki csak engedelmességet kelljen, a felelősséget viselje más. Ez a közös vonása a hitlerista, fascista és bolszevista diktaturáknak.

Ez a belenyugvás egyenlő a testi-lelki öngyilkossággal. Hisz eddig egyetlen egy diktatura sem hozta meg a szellem leigázása után a testi jólétet. Olvassuk csak el Aldous Huxley-nek nemrég magyarra fordított „Szép új világ” című könyvét, mely a falanszter utópiának egyik pompás művészi dokumentuma. Meggyőződést szerezhetünk belőle, arról, hogy egy esetleges testi jólétet ha el is hozna a diktatura, mily kétségbeesítő árat kellene ezért fizetni a szellemnek.

A szükesség, melyet jobb és baloldali diktaturák egyaránt meg akarnak semmisíteni, a lélek, az egyéniség örök tiltakozása a nyájszellem, a diktaturák jól, vagy rosszul megrakott jászalai ellen. A fiatalok, akik odakünn diáksapkás, vagy kommunista társakkal vannak körülveve, talán anakronizmusnak nézik szabadkőműves apáik sehol sem népszerű eszméit. Pedig, higyjük el: a dolgok örök dialektikája szerint azok a jobb és baloldali végletek, — tézisek és antitézisek, —

fel fognak oldódni egy magasabbrendű szintézisben és *ezt a szintézist őrizzük mi idebenn, a páholyokban, amíg el nem jő az ideje.*

Emberi elmélet nem mondhatja meg, hogyan, de a természetes fejlődés létre fogja hozni a kapitalista anarchia és kollektív élet szintézisét, ami egyben az emberi szabadság és a szociális együttműködés szintézise is lesz. A világ rá fog jönni, hogy az embernek nemcsak etetni való teste, de szárnyaló lelke is van. Ki fog elégtelni a művészi és vallásos ösztön anélkül, hogy az egyiket hasznossági szempontok, a másikat ősi dogmák korlátoznák. (Mindketten a maguk társadalmi osztályát szolgálják ki.) Össze fog férni az otthon és szülőföld szeretete mások otthonának és szülőföldjének megbecsülésével, minden emberi élet fiszteletével, az emberi szolidaritás gondolatával.

Mi hiszünk ebben a szintézisben, s az ifjuság több reménnyel várhatja, ha nem is megvalósulását, de közeledésének jeleit, mint mi öregedők. De várni nem elég.

Mit kell tenni érte ifjunak, öregnek?

A szabadkőműves formula: dolgozni a durva kővön. Ez szép, de csak fele annak, amit tenni kell. Igen. Lefaragni magunkról önzést, durvaságot, hiúságot... De hozzá tenném: *egész emberré építeni fel magunkat.*

Ma nem a fél, de a töredék=emberek korát éljük, nem is tucat, de nyáj= emberek vesznek körül. Egésznek lenni, gondolatokat egészen végig gondolni, harcokat becsületesen végigharcolni, egészen szeretni és bizonyos értelemben egészen gyűlölni is, — ma ez az igazi szabadkőműves példája az ifjuságnak.

Bármily zürzavaros körülöttünk a világ, bármily zürzavarosak a kérdések, állást kell foglalni.

A tévedés sosem volt olyan nagy bűn, mint a közöny. Es irrt der Mensch... Igaz emberek a kerülő út végén összetalálkoznak. Sőt, nemcsak az út végén. Egymás megbecsülésében előbb is. Nekem egyformán vannak szélső jobb és szélső baloldali barátaim, akiktől egyébként egy világ választ el.

A szabadkőművesség menedék a külső világ komiszágai elől, de *nem menedék a harc elől, melyet minden becsületes embernek végig kell vivnia.* Még öregek sem tekinthetik menedékhelynek a szentélyeket, hát még fiatalok! A világ mai rendjével semmi képen nem lehetünk megelégedve. A tegnapi renddel sem vagyunk megelégedve, azért vagyunk együtt öregek és fiatalok. Nem hisszük, hogy birkamódra követett vezérek jobbra változtatják a világot. Vannak percek természetesen, mikor engedelmességre van szüksége a szabad embernek, de csak józan kritika és demokratikus ellenőrzés mellett. A világ sorsa és benne a ma ifjuság sorsa csak úgy fordulhat jobbra, ha minden szellemi és erkölcsi erő szabadon működhetik az érdekében.

Az új világért harcolni kell. Talán a szó fizikai értelmében is. *Az erőszaknak azonban semminémű formája nem becsületes* előttünk, szabadkőművesek előtt. A kanti etika alapján állunk: cselekedjél úgy, ahogy másoktól kívánnád, hogy veled szemben cselekedjenek. Aki ellenfelét meg akarja semmisíteni akár milyen nemes célból is, nem áll ezen az alapon. Ha mindenki így tenne, az a világ kiirtását jelentené. Mi a harcban *csak az önfeláldozás gondolatával* indulhatunk. Ezméért ölni könnyű, de alkalmi hasznot, vagy fix állást feláldozni nehezebb. Győzelmet kívánok eszméinknek, személyeinknek azonban áldozatokat. Az áldozat példájával kell a rossz világot megsemmisítenünk.

Érdemes-e? A lelkiismeret és önérzet azt diktálja bennem, hogy érdemes. Én hiszek abban az ifjuságban, amely oly szívósan viseli a mai nehéz idők nyo-

moruságát. Lehet, hogy sokan elhullanak, de lesznek kiválasztottak, akik végig állják a harcot egész emberek módjára, feláldozzák magukat, ha kell, — épen áldozatuk által — győzedelmeskednek.

Köszöntöm ezeket a kiválasztottakat.

Emlékezés az Unio □ alapító főm.-ére

Elmondotta dr. L. J. főm. a □ május 23-i munkáján

Évfordulót ünnepeünk. Alapító főm.:—ünk, Deáky Albert szellemét idéz- zük. Munkáját, munkájának értékét és hatását egyik érdemes tv.:—ünk a fehér asztalnál fogja emlékünke idézni. Én csak néhány szóval akarok arra mutatni, hogy a Deáky Albert szelleme mennyire frissen, mennyire termékenyen él most is ebben a szentélyben.

Hiszen a szkv.:—ség céljai nem változtak időtlen idők óta s nem fognak változni időtlen időig, csak a célhoz vezető utak térnek el, a cél megközelítését szolgáló eszközök módosulnak a szerint, hogy milyen akadályok tornyosulnak, mi- lyen szüklátóköri rendelkezések gátolják a szkvs.:—ség munkáját.

Az Unio ma is a felé a cél felé halad, amelyet alapító főm.:—ünk bölcses- sége jelölt ki számunkra: Az egyenlő emberi jogok, az egyenlő kötelességteljesi- tés, az emberi továbbfejlődés, a gyöngék gyámolítása, az elnyomottak fölemelése, a faji, a vallási, nyelvi elkülönülésekből fakadó igazságtalanságok megszüntetése, az igazi festvériség szellemében való összeforradás felé irányította vágyó tekin- tetünket Deáky Albert.

Az ő idejében a nyugodt, kontemplatív, halkhangú, csöndes, egyenesirányú, gáttalan lépések vezettek a célok felé. Azóta felhőkig szökő sziklaakadályok emel- kedtek, feneketlen mélységű szakadékok örvénylenek a régi ösvényen. Minden idegünk és áldozatosságunk megfeszítésével kell új utakat vágnunk, új eszközöket teremtenünk, hogy egy-egy lépéssel közeledhessünk a régi célok felé. Azóta a lelkek harmoniáját vad gyűlölség disharmoniaja kavarta fel. Azóta egy világ om- lott össze. Uszkós romok jelzik az emberi hanyatlás útját. Tarajos vértenger sö- pört végig a földtekén. Egyre áthathatlanabb sötétség borult reánk. Láncunk szá- kadozik. A hármass lángok kialudtak Oroszországban, Olaszországban, Magyar- országban, Németországban s a fergeteg egyre fenyegetőbbben tombol a még vi- lágitó hármass lángok körül.

Mi lesz a sorsunk, nem tudhatjuk.

Mi azt a hármass lángot, melyet még Deáky Albert alapító főm.:—ünk gyuj- tott meg, őrizzük, ővjuk, tüzét élesztjük, melegét árasztani igyekszünk. S ha a V. E. N. É. M.:—e mégis úgy rendel, hogy ezek a lángok is kialudjanak, akkor szívünkbe fogjuk zárni, gondolatunkban fogjuk tovább szítani és minden cselekedetünkben emlékezni fogunk alapító főm.:—ünk célkitűzéseire, alázatossá- gára, szelidségére s a félreismerés pörölycsapásai alatt is emlékezni fogunk arra, hogy a szkv.:—ség tanítása szerint a legfőbb igazság, a legfőbb természetesség: *A szeretet.*

A magyar szabadkőművesség irodalmi és művelődéstörténeti szerepe kialakulásától napjainkig

III.

A XVIII-ik század magyar szabadkőművessége

A szabadkőművesség és a magyar polgárság kialakulása

Erdély példája azt mutatja, hogy a feudális társadalom vezetőosztályainak merev felfogását a polgári rend szabadabb és gazdagabb lehetőségeket ígérő világa fogja felváltani. A parasztság állandó zendülése, a polgárság előretörése, a köznemesség forradalmosodása, az egyházas felfogás lazulása a nemzetiségi és nemzeti kérdés előretörése mind egy új társadalom eljövételét látszanak jelezni.

A magyar társadalom vezető osztályai jórészt a szabadkőművesség nagy befolyásának hatására enyhítik rendi elzárkozottságuk eddigi merev formáit és lassanként elvetik azt a „barokk-katolikus” életszemléletet, amely a század első felében oly annyira divatos volt.

A magyar társadalom belsejében szinte észrevétlenül megtörtént az a nagy átalakulás, ami az elmaradott magyarságot alkalmassá tette volna a polgári társadalom életfeltételeinek megteremtésére. A lelkek lassu, de állandó előkészítésében az oroszlánrész éppen azt a szabadkőművest illeti, amelyik néha tudatosan, de legtöbbször öntudatlanul a békés háború minden eszközével küzd az osztályok, fajok és nemzetek közti ellentétek megszüntetéséért.

A lelki átalakulás tehát megtörtént. A polgári rend lassu, de biztos előretörése és a politikai hatalomnak a nemességgel való megosztására minden belső feltétel adva volt. Az 1790-es években már egy olyan magyar társadalommal találkoznak, amely képesnek látszik az új európai életformák befogadására. Természetesen a fejlődés útjében az eredménye mindenütt más és más. A felvilágosodás eszméinek legerősebb tábora a szabadkőművesség gócpontjai körül alakul ki: a felvidéken, Pesten és részben Erdélyben. De Erdély itt is külön úton jár. 1790-ig a fejlődés iránya a polgárisodás terén a magyarországgal rokon, attól kezdve több lényeges pontban tér el attól. Pedig Erdély szintén Bécs hatása alatt állott, sőt nem egy tekintetben a bécsi kultúrának gyorsabb és maradandóbb közvetítője volt mint Pest, vagy a Felvidék.

1791-től kezdve, amikor a francia forradalom eszméi már Európaszerte mély gyökeret kezdenek eresztetni, Magyarországon is megindul a nemesi világfelfogás elleni rendszeres és tervszerű harc. Voltaire, Rousseau és Montesquieu gondolatai nem voltak addig sem idegenek a magyar vezetőrétegek olvasói, sem a nemesség saját osztályával meghasonlott tábora előtt, de most a rohanó európai események forgatagában a francia forradalom hívei nem elégszenek meg az elméleti igazságok felismerésével és békés terjesztésével, hanem ehelyett harci lobogót bontanak és megindítják élet-halál harcukat a feudális világ lerombolására és a polgári világrennd kiépítésére. Martinovics összeesküvése elsősorban Pest és a Felvidék intellektuel rétegeire terjedt ki. Erdély egyetlen összeesküvéssel se gazdagította az első magyar köztársasági forradalmár táborát. Az okokat keresve azt látjuk, hogy a harcias ellenállás szelleme idegen volt a különben erősen felvilágosodott erdélyi polgárságtól és köznemességtől. A társadalmi ellentétek se voltak

oly nagyok Erdélyben, mint a Királyhágón túl, ahol a feudális mély gyökereit, kifejezett hatalmas uralmi rendszerét, csak egy forradalom remélhette lerombolni. Bár Bacsányi már ír Arankának a francia forradalomról és erősen dicséri a francia republikát, de a viszhang nem volt az, amit az általa annyira eszményített Erdélytől remélt. Az Arankához írt levelében említett „*révolution à la Hora et Cloșca*” nem terjedt Magyarországra át és főképp nem nyerte meg az erdélyi köznemességnek a rokonszenvét, amelyik a szabadkőművesség hatása alatt oly gyakran hivatkozott a faji, felekezeti és osztályok feletti állóságára.

A XVIII-ik század végi Erdélyt nem rázza meg a francia forradalom mindent elseperni látszó vihára, sőt nem sodorja magával annak a mindenre elszánt felvidéki és magyarországi forradalmár élcsapatnak sem a lendülete, amelyik kevés eséllyel bár, de megpróbál a fennálló viszonyokon változtatni. A századvég gazdag erdélyi levelezéséből tudjuk, hogy a forradalom nagyon foglalkoztatta a Királyhágón innenieket is, az eseményeket állandóan regisztrálják és titokban akadnak sokan, akik csak a megfelelő pillanatot várták, hogy az addig titokban vallott életelveiknek megfelelő új társadalom létre jöjjön. Az új világért azonban békés elzárkozottságukból, előjogaikból semmit sem voltak hajlandók áldozatul dobni. És mert a forradalomba semmilyen formában bele nem avatkoztak, Erdélyben a Martinovics összeesküvés elfojtása után sem változott annyira meg a közhangulat az azt tápláló felvilágosodási törekvésekkel szemben, mint Magyarországon. Az újra feltörő nemesi szellem és katolikus ellenhatás Erdélyben távolról sem mutathat fel olyan eredményeket a vallási közönnyel és a felvilágosodás legkülönbözőbb formáival szembeni harcában, mint akár a Dunántúlon, a Felvidéken, vagy az ország szívében: Pesten. Már a francia forradalom rég lezajlott és az európai reakció mindenütt urrá lett, amidőn Erdély nemesi kuriáiba, kisvárosaiba visszahúzódva még élt a voltairianizmus, még élt a deizmus és dolgoztak még, ezuttal nem szabadkőműves kötevényben, de szabadkőműves lélekkel a szebeni és kolozsvári páholyok egykori „testvérei”. Csodálkozhatunk-e, hogy Kazinczy Erdélyt 1817-ben meglátogatva boldogan véli benne a szabadelvűség és a haladás igazi hazáját felfedezni. Emberek, városok, könyvek mind megannyi meglepetés az agg költő számára, aki felfrissülve tér haza régi világába, abba az eszményien kirajzolt délibáb országba, amelyért ifjúságában hiába szenvedett börtönt.

A Bánffy-Teleki korszak (1787—1822) mérsékeltlen haladó szelleme, amely a 80-as évek végén a magyarországi mögött látszott maradni, most határozottan előnyben van és az előbbi felett kimagaslik szabadelvűségének bátor vállalásával. Csakis így érthetjük meg, hogy az 1800—1820-as évek Erdélyéről S. Szabó József egyháztörténész ugyanazt állapítja meg, ami negyedszázaddal azelőtt csaknem az egész magyar nyelvterület világfelfogást jellemezte, hogy „ez az éra, vallási közönységet hozott létre és kitermelte a felekezeten felül, hogy ne mondjam kívülálló szintelen vallásos gondolkodást”. Valami általános felszínü, racionalis keresztény közösség lebegett sokak előtt.* Hogy Erdély oly soká kitarított szabadelvű világszemlélete mellett, az főként az erdélyi szabadkőművesség mérsékelt voltának tudható. A páholyok bezárása nem jelentette egyúttal az ott kialakult szellem megszűnését és átalakulását is. Az a vezetőréteg, amely Erdély ügyeit a 90-es években intézte, csaknem kivétel nélkül szabadkőműves szellemben nevelkedett, és később is magán hordta ennek a szellemnek bélyegét a társadalom és állami

*) S. Szabó József „Erdély egyházi és irodalmi élete a XIX-ik század elején”, 1934. januári Protosztáns Szemle.

élet legkülönbözőbb posztjain. Egy új nemzedéknek kellett jönnie és egy egészen megváltozott európai politikai légkörnek, hogy Erdély az új idők új szellemi áramlataihoz csatlakozhasson. A XVIII-ik századból magával hozott szabad-
elvű hagyományait csak a 48-as események látszanak ideiglenesen igazolni,
de a középeurópai politikai hatalmi rendszere mögött csakhamar elsorvad és át-
alakul az „árral szemben” haladni nem tudó erdélyi közszellem.

Magyarországon a fejlődés másirányú volt. Míg a XVIII-ik század min-
dent „kiegyenlítő” transzilvanizmusa az éles társadalmi ellentétek hiányából és a
középrétegek áthidaló világfelfogásából táplálkozott, addig az akkori Magyarország
forradalmi feszültségét és e forradalom megszervezésére való hajlandóságát a
rendkívül éles társadalmi ellentétek magyarázzák. A nagybirtokos arisztokrácia
osztályuralma nemcsak a parasztságra nehezedett rá kiméretlen elnyomásával, de
kizsákmányolta és élelehetőségeiben vas korlátok közé szorította az egyre job-
ban leszegényedő köznemességet és polgárságot is. A parasztság lázadó öntudat-
lansága és a polgárság gerinctelen behódolása a főnemesség középkori hatalmával
szemben a régi rend két legnagyobb ellenségét fosztják meg attól a szereptől,
amire látszólag osztályaik érdekeit nézve, hivatva lettek volna. A köznemesség
forrongó elégtelensége már komolyabb veszélyt jelentett az uralkodó rétegek
számára. És ez az elégtelenség lassan át kezd terjedni a polgárság azon szűk
rétegére is, amelyik olvasmányai és élettapasztalatai nyomán úgy érzi, hogy a
feudális magyar társadalom életéuek további fejlődését nem biztosítja már.

1789 véres eseményei egész Európát felrázták álmódosításából. A francia
forradalom eszméi most már gyorsan eljutnak mindenüvé, ahol a fennálló társa-
dalmi renddel szemben ellenerők élnek és harcolnak. Az új államforma és életfelfo-
gás határozott cél és kész eszközöket nyújt az elégtelenség megszervezésére.
Magyarországon az amugyis nagy társadalmi feszültséget növelti a nemesség és
az uralkodóház meghasonlása. Az 1790—91. országgyűlésen részint II. József
politikájának reakciójaként, részint az európai események hatására a magyar ne-
messég óriási ellenállóképességéről, szervezőerejéről és osztálykiváltságaihoz való forra-
dalmi ragaszkodásáról tesz tanubizonyságot. II. Lipót már-már inogni érzi trónja
alatt a falajt, ezért védelmi állásai kiépítésénél egyelőre azokra támaszkodik, akik-
nek érdekük a magyar nemesség hatalmának letörése, előjogainak megnyirbálása.
Mi sem természetesebb, hogy a politikailag iskolázott fejedelem elsősorban a pa-
rasztságra, a polgárságra és a nemzetiségekre gondol. Megindul tehát a harc
közte és a jogait fegyverrel is védeni kész magyar feudálizmus között. A harc
nyíltan és titokban mindkét fél részéről egyforma intenzitással folyik és eszkö-
zökben egyik fél sem válogat. Lipót ősei bevált módszereivel élve legnagyobb
támaszát titkos rendőrségében találja meg. Ennek a segítségével tudja csak ideig-
lenesen megakadályozni a nemesség további forrongásait. A bécsi titkos levéltár
ujjonnan felfedezett iratai és a már feldolgozott részletmunkák érdekes képet adnak
arról a harcról, amelyikben a becsületes meggyőződés, az uralmonmaradás és osztály-
érdek, hol leplezett, hol leplezetlen formái mögé bujt. A fejedelem a nemesség el-
lensúlyozása végett a polgárság öntudatra ébresztésén fáradozott. Titkos és nyílt ügynö-
kei főként a szabadkőműves páholyok révén vélték céljukat elérni. Névtelen röpiratok,
állások, kiváltságok nagy lehetőségek megcsillogatása mind megannyi eszköz
volt II. Lipót kezében. A magyar nemesség iránti gyűlöletében az uralkodó odáig ment,
hogy még a parasztnak fellázítását is harci tervei közé vette. Mályusz Elemér szerint ez a
„tüzzel való játék” a francia forradalom fénykorában könnyen végzetes lehetett volna
úgy a magyar nemességre, mint magára az uralkodóházra nézve is. De sem a

„Bábel“, sem a „jó hír a parasztnak“, sem a föbbi névtelen röpirat nem gyakorolt akkora és oly mély hatást, mint aminőt az uralkodó azoktól remélt. Szabadkőműves ügynökei hiába próbálták felébreszteni a polgárság öntudatát, szándékuk csak részben sikerült. Az illuminátusok példájára Lipót új titkos társulatot akart létesíteni, ahol a szabadkőművességtől kölcsönzött külső formák között akaratát könnyebben vélte érvényesíthetni. De ez a terve is a föbbihez hasonlóan megbukott. A király és a nemesség a fenyegető forradalom hatására kibékültek. A parasztnak és a polgárok érdekvédelméről most már hallani sem akart az uralmát féltő király és a nemzetiségek követeléseit is megtagadta.

II. Lipót és a nemesség kibékülése a középeurópai reakció megerősödését és konszolidálódást jelentette, de nem egyúttal a társadalmi problémák megoldását és a szociális feszültség levezetődését is. Az ideiglenesen visszazorított el-lenerők újból szervezkedtek és a polgári világtrend forradalmi úton való megteremtését éppen azok az írók, köznemesek és polgárok tüzték ki maguk elé célul, akiket az 1790—91-es országgyűlés és az uralkodó kétszínű politikája végleg kiábrándított a békés fejlődés hitéből. Martinovics, Bacsányi, Hajnóczi és föbbi összeesküvő „polgártársak“ előtt hirtelen világossá vált a társadalmi fejlődés egyik alapvető igazsága, hogy az uralkodó rétegek önként előjogaikról sohasem mondanak le; erre azokat csak egy jól megszervezett forradalmár „élcsapat“ váratlan és sikeres lázadása kényszerítheti.

A „maradi“ nemesi világfelfogás hívei és a „forradalmár“, polgári életszemlélet összeesküvői kibékíthetetlen gyűlölettel néztek egymással farkasszemet. Az új és régi világ közti harcot csak a hatalom és a fegyverek dönthették el.

És a francia forradalom hatására a magyar jakobinusok leszállottak az „elméletek“ és „eszmék“ világából a tettek véres, de új világot ígérő mezejére.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

III.

A Martinovics összeesküvés és a szabadkőművesség

Mialatt a magyar szabadkőművesek nagy többsége nem vonja le „felszabadult“ életszemlélete végső következtetéseit és a faji, nemzeti és osztályellentéteken felül álló világfelfogását hirdeti, addig a „testvérek“ kisebb, de bátrabb csoportja lázasan hozzáfog a forradalom megszervezéséhez. A talaj ugy Magyarországon, mint Erdélyben kedvezőnek látszott az új világszemlélet hirdetésére és befogadására. Bár Erdély magyar jobbágjai valamivel jobb helyzetben vannak a Dunántulon élő sorstestvéreiknél, a lázadás szelleme közöttük is egyre jobban terjed. A Hora és Cloșca zendülést megelőzőleg már a Mezőség magyar parasztszajai is mozgolódni kezdenek és ha a körülmények kedvezően alakulnak számukra, ugy Hora és Cloșca román jobbágjai mögött véres tettekben és a felszabadulni vágyó bosszúálló megtorlásaiban semmiben sem maradnak el. A magyar parasztság mozs golódása egyáltalán nem került el az éber erdélyi nemesség figyelmét és a forradalom kirobbanását a veszedelem tudatára ébredt uralkodó rétegek sikerrel tudták megakadályozni. Az erdélyi szabadkőművesek levelezése nem egy olyan érdekes és kortörténeti szempontból jelentős adatot tartalmaz, ami az elnyomott társadalmi rétegek forrongó elégtelenségére mutat. Így pl. a szabadkőműves Bánffy Farkas írja Nagyaluból 1782-ben főmesterének és kormányzójának, Bánffy Györgynek faluja állapotáról: „Én még itt mulatok. A dolgom végeztével azonnal szándékozom visszamenni Szebenbe. Ez a vidék, kivált a Magyarországon nagyon töre-

kedik a földes Uraság ellen, tsak egy Dosa György találatnék, azt tartom semmi conscientiat sem csinálnának a nemességek kipusztításából. Egyébb ként is fele-
tebb el harapozott közöttük a Gonoszság."

Nem ismerjük Bánffy György válaszát rokona levelére, de valószínűnek tart-
juk, hogy a parasztság elégtelenségét ő is azzal a közönnel és megnemértéssel
nézte, amivel kiváltságokat élvező osztályának minden egyes tagja. Az erdélyi le-
véltárak eddig ismert szabadkőműves levelezése tele van az egyre feszültebb tár-
sadalmi kérdések taglalásával. A francia forradalom eseményei mindennapos té-
mái a Gubernium tisztviselőinek. Sokan érdeklődéssel, néhányan alig-alig burkolt
örömmel kísérik a Convent nagy küzdelmeit, de véleményeiket és ítéleteiket ritkán
merik papírra tenni. Annál nagyobb bátorsággal nézik és tárgyalják a nagy fran-
cia forradalom eseményeit Magyarország és Bécs magyar „testvérei”. Nem egy
fennmaradt levél bizonyítja, hogy *Martinovics* szervező munkáját megelőzőleg a
talaj már érett volt a forradalmi eszmék befogadására és az akarat sem hiányzott
a nagy tettek végrehajtására.

Bacsányi örömmel üdvözlí a forradalom kitörését és attól a magyar
elnyomottak felszabadulását várja. „A franciaországi változásokról” irt költeménve
legszebb magyar költői emléke annak a reménykedésnek, amit a párisi események
Európa keletén okoztak. Nemcsak a saját, de sokak égő optimizmusát tolmá-
csolta, amidőn így énekelt:

Nemzetek, országok! kik rut kelepceben
Nyögtök a rabságnak kinos kötelében;
S gyászos koporsóba döntő vas igátok
Nyakatokról eddig le nem rázhattátok,
Ti is kiknek vérét a természet kéri,
Hiv jobbagyítoknak felszentelt hóhéri,
Jertek! s hogy sorsotok előre nézzétek
Vigyázó szemetek Párizsra vessétek!

Majd amikor a francia forradalom hullámai átcsapnak Európába és a régi
világot lángbaborítással fenyegetik, a szabadkőműves Bacsányi „testvérei” között
folytatja felvilágosító munkáját és a forradalmi eszméknek elsősorban a felvidéki
páholyok tagjai közül toboroz hiveket. De levelezik távolabb élő szabadkőműve-
sekkel is. Így Aranka Györgyhöz irt leveleiből*) nagyszerűen nyomon kísérhetjük
Bacsányi lelki átalakulását. Első leveleiben még csak irodalmi dolgok iránt érdek-
lődik és alázatosan kér véleményt írásairól, nemsokára azonban nyiltabb és őszin-
tebb lesz és az „Erdélyi Nyelvmívelő Társaságon” és problémáin kívül más, ennél
sokkal kényesebb kérdéseket feszeget. Végül sok célzatás után 1793. február
10.-én elküldi néhány versét és leplezetlenül vallomást tesz „francia módon” való
gondolkodásáról. Forradalmár versei, amelyek valószínűleg elvesztek, írójuk sze-
rint arra is példát akarnak mutatni, hogy milyen „hatalmas és felséges a magyar
nyelv”. Nem lesz érdektelen levélből néhány részletet idézni. „Az idezárt ver-
seket barátságos bizodalommal közlöm s édes barátom uramtól irántok való egye-
nes ítéletét kikérem.” „Kérem azonban kedves barátom uramat, hogy senkinek
kezébe ne adja, se a szerzőnek nevét meg ne mondja, ha szinte olvasni találná
is, meghitt jó barátnak. Itt Magyarországon sok kém ólálkodik. Tudom az erdélyi

*) Bacsányi János költeményei, válogatott prózai írásaival egyetemben kiadta Toldy Ferenc.
Pest. 1865. S. 1. 237—258-ik oldal.

juhok közt sincs szüki a farkasoknak. De a magokat barátság neve alatt bészínlő rókák sem lesznek kevesen, valamint mi iftvalók gyakran tapasztaljuk.

Ít a francia módon gondolkodó emberekre nagyon vigyáznak, s a józanul okoskodó és beszélő embereket is hamar jakobinusoknak nevezik. A . . . ok különösen üzik régi mesterségüket, meg nem gondolván a vakok, hogy annál inkább ártnak rossz ügyöknek, s annál inkább siettetnek bizonyos veszedelmeket.

És mindazokból, amiket förténni látok és hallok, nem hozhatok ki egyebet, hanem hogy elmulhattlan a mi hazánkban is a revolutio, még pedig, mivel az észnek józan világossága előre nem ment, révolucion a la Hora és Clozca fog lenni. De mit gondolnak ezzel, ha szinte általlátnák is az ilyen emberek? Nekem azt merte ezelőtt két esztendővel egy valaki mondani. Mintsem a mi religiónkban legkevesebb változás legyen — (tudjuk mit értenek ők a religio neve alatt) inkább vesszen el az egész magyar haza (Bacsányi János költeményei 251—252 oldal).

Bacsányihoz hasonlóan sokan gondolkoztak még így a páholyokon kívül és belül egyaránt. A forradalom lázas imádatát a francia seregek győzelmei élesztik tovább és most már csak vezér kell, aki az egyetakarók táborát megszervezze. Ez a vezér se késik soká. Az idők méhében megszületik és a századvég viharában naggyá nő a magyar jakobinus forradalom tragikus elindítója: Martinovics Ignác.

Martinovics Ignác egyike a magyar történelem legérdekesebb alakjainak. Színes és változatos egyénisége, eseményekben gazdag életpályája sokáig izgatták kortársai és az utókor képzeletét. Kora uralkodó osztályaival való szembehelyezkedése és tragikus halála glóriát vontak alig-alig ismert forradalmársága köré. Különösen a haladószellemű Magyarország és a társadalmi reformokat forradalmi uton megvalósítani akarók tüzték mindenkor zászlójukra nevét. A későbbi kutatások és különösen Fraknói Vilmos könyvei erősen megnyírbálták Martinovics érdemeit és az 1919 után megnyílt „Bécsi Titkos Levéltár” addig ismeretlen adatai meg egyenesen a legsötétebb szinben állítják élénk egyéniségét. Fraknói Vilmos 1921-ben megjelent Martinovics életrajza nemcsak az első magyar köz-társasági forradalom kulissza titkaira vet éles világot, de a XVIII. század magyar szabadkőművességére és a páholyok politikai szerepére is. S bár a nagy püspök író Kossuthal szemben azt állítja, hogy a „caritas” nem lehet az igazi történetíró vezérelve ha az igazság kimondásáról van szó, (Ismerem a történetíró kötelességét, hogy „hamisat ne állítson, igazat mondani ne rettegjen”, de nem ismerem el azon jogát, hogy a „caritas” sugallatára az igazságtól eltérjen*), mégis könyvének nem egy állítását minden „objektivitása” ellenére kritikával kell fogadnunk, mert a történeti adatok önmagukban lehetnek igazak, de magyarázatuk, elrendezésük és szintézisbe való állításuk mindig feldolgozóik világfelfogását tükrözi vissza.

Martinovics 1755-ben született albán eredetű családból. Anyja vallásos ér-zületét követve, fiát a papi pályára küldte. A fiatal Martinovics sokáig igazi hittel és buzgalommal teljesítette szerzetesi kötelességeit és ragyogó szellemi képességei fényes jövőt ígértek. De a férfivá érés nehéz korszakában, mint annyian a szerzetesek közül, ő is lelkében mélyen meghasonlik.

Főnökei ki-kitörő elégtelenségeit eleinte sikerrel tudják leszerelni és már-már ugy látszik, hogy a forradalmi vérmérsékletű ifju beletörnik a szerzetesek szí-

*) Fraknói Vilmos. Martinovics élete, Budapest Atheneum 1921. 6.-ik oldal.

goru életformájába. De a fitokban nagyratörő és nagyratörésében nem érvényesülő Martinovics a vallás helyett a mathézis dicsőségéről zeng odákat és az enciklopédistákért rajong. Galiciába való áthelyezése a közte és egyháza közötti lelkeszkadékat még mélyebbre ásta. Lelki fejlődésére döntő hatással volt az a nagy ut, amelyet Németországban, Svájcban, Belgiumban, Hollandiában, Angliában, Francia- és Oroszországban tett meg gróf Potocki Ignác, a későbbi lengye szabadsághős kísérőjeként. „A világgal való megismerkedése“ véglegesen az egyháztól független szabadgondolkodás hívévé tette őt. Különbösen is Martinovicsot elsősorban a természettudományok érdekelték és külföldi útjában szintén a természettudósokkal lép legszivesebben érintkezésbe. Franciaországban Lalande csillagással és Condorcetvel ismerkedik meg, Angliában pedig a kor legjobb kémikusaival.

A XVIII-ik század egyház és vallásellenes filozófiai és természettudományi áramlatai a tekintélyeket amugyse szerető Martinovicsra mély benyomást gyakoroltak. Útjáról visszatérve Lembergben telepszik le és már 1784-ben komoly kísérletekkel foglalkozik. A Mongolfier fivérek sikerén felbuzdulva őt is a levegő meghódítása izgatja, de léghajója néhány száz méter magasról lezuhant. Közben egyik tudományos dolgozatával pályadíjat nyert külföldön és ezáltal is még ismertebbé válik neve.

Martinovicsot a szabadkőművességhez a természettudományok vezették el. A XVIII-ik század szabadkőművességének programja nem merült ki a humanista eszmények hirdetésében; a rózsakeresztesek és az illuminátusok révén a természet fitkaiba való behatolással is foglalkozott. Az „életelixir“ keresésén kívül a „testvérek“ lelkes tábora a „bölcsök kövét“ is kutatta. A romantikus metafizikai célt természetesen nem érték el e század szabadkőművesei sem, de a „legfőbb fitok“ keresése közben úgy az orvostudományt, mint az alkimiát és a többi természettudományokat értékes felfedezésekkel gazdagították.

A természettudományok Bécsben is nagy népszerűségnek örvendtek a „testvérek“ között és a Habsburg főváros legkiválóbb fizikusai, kémikusai, orvosai és technikusai csaknem mind tagjai voltak a szabadkőművesség valamelyik ágzatának. A legelső osztrák természettudományi folyóiratokat a páholyok rejtett műhelyeiből irányították és a természettudományos gondolkodás terjedésével, hol tudatosan, hol öntudatlanul a vallásos életfelfogás befolyását szűkítették évről-évre. Hogy a pozitív és akkor még alig-alig ismert új tudományok, mint aminő a kémia is volt, mennyire a legfőbb szabadkőműves feladatok közé tartoztak arra legjobb példa a kolozsvári páholy megalakulása, amelynek létrehozását, alakító főmestere elsősorban az Erdélyben még ki nem fejlődött természettudományok istápolására tartotta szükségesnek.*) Mi sem természetesebb, hogy a vallásos életfelfogás zárt és kötött világából szabadulni akaró Martinovics számára a természettudományi gondolkodás volt az a híd, amelyen át a szabadkőművesség világot és embert felszabadító „fitkos céljaihoz“ és eszközeihez vélt eljutni. Martinovics bíró vallomása szerint Potocki gróffal együtt Párisban az illuminátusok egyik páholyában látta meg először a „világosságot“. Visszajövet Lembergben már tevékenyen részt vesz a munkákon és ettől kezdve élete tragikus befejeztéig munkássága nagy része a monarchia legkülönbözőbb páholyaiban zajlik le.

Fraknoi szerint Martinovics lelkifejlődésében „a szabadkőműves-páholyba belépésének külső tényével szorosan egybeesik egy jelentőségteljes átalakulási fo-

*) L. Dr. Jancsó Elemér. Az erdélyi magyar szabadkőművesség kulturális és irodalomtörténetének jelentősége. Kolozsvár, 1934.

lyamat. A katolikus szerzetesből ekkor már a materialista világnézet híve lett, aki az Isten létét és a lélek hallhatatlanságát tagadó szkeptikus filozófiának apostolaként készült fellépni" (Fraknoi fent idézett könyve 20-ik oldal.) Lelkifejlődését a névtelenül megírt „Mémoires philosophiquesből" ismerhetjük leginkább meg. Szerinte a „tudomány szenvedélye" (passion des sciences) és az „igazság keresésének forró láza" (paroxisme continue à la recherche de la vérité) távolítottak el a „személyes Istentől" és Spinozán, Lockon, Helvetiuson, Lametrien át értették meg vele a természet „örökkévaló és végtelen" voltát, amelyen nem Isten akarata, hanem a fátum uralkodik.

A lembergi szabadkőműves páholy értékes ajánlólevelei segítették elő Martinovics gyors előrehaladását és tették bécsi útjait eleinte oly sikeresekké. Egyetemi tanár, majd dékán lesz a lembergi egyetemen, de követelőző természete és mindenben megnyilatkozó hiúsága még a legjobb barátait és visszariaszítja és elidegeníti tőle. Legnagyobb pártfogójánál: a szabadkőműves Van Swietennél is elvesztett lesz. Most már hiába pályázik a bécsi egyetem természettani tanszékére, nem nyeri el, sőt egyik kudarc a másik után éri.

Martinovics pályáját, lelkének és világfelfogásának állandó változásait hosszadalmas volna elmondani. Elég annyit megemlítenünk, hogy az enciklopédistákból elhintett magok Martinovics lelkében bő és dús talajra találtak. Holbach „Systeme de la natureje" szolgáltatja a „Mémoires philosophiques" alapgondolatait. A valóság szerepének és jelentőségének teljes mellőzése mellett azt hirdeti, hogy „minden ember azt cselekszi és jónak azt tartja, amire testi szervezete készíti." Materialista filozófálgatása és természettudományi kísérleteik közben tör ki a francia forradalom és a magát háttérbe szorítva érző Martinovics előtt egy egészen új, és világfelfogásának mindenben megfelelő életszemlélet gazdag lehetőségei tárulnak fel. Nemsokára II. József halála után kifőr a visszafojtott feudális reakció és Martinovics, hogy a magyar progresszió lassan fejlődő, de már meglévő csiréit kalászba szöktesse, megírja híres művét az „Oratio ad Proceres et Nobiles regni Hungariae". (1790). Munkája Rousseau elveinek és a francia forradalom híres „Déclaration des droits de l'hommejának" visszhangja.

A magyar állam nemzetiségi viszonyai 1867—1918-ig

„Argus" tv.: előadása az Unio április 28. munkáján

Ezt a meglehetősen kényes témát csak úgy lehet tárgyalni román-magyar testvérek között, ha annak politikai vonatkozásaitól eltekintünk és így elsősorban, mint történelmi kérdést nézzük. Nyilvánvaló dolog, hogy ez máma nem kis feladat akkor, amikor napról-napra mint politikai fegyver szolgál a román-magyar vitatkozásokban. Mindkét részről rendszerint elfogultan nézik ezt a kérdést: a románok teljes elfogultsággal vádolják a magyar kulturpolitikát, a magyarok pedig egészen szeretnék felmenteni azt, a reá halmazott vádak alól. Így természetesen nem lehet a kérdést még megközelítően sem tisztán látni.

Ezért szeretném azt, hogy tekintettel a már majdnem ötven éves időszakra, mely e kulturpolitika kezdete óta eltelt, úgy tekintsük azt, mint egy történelmi kérdést, amelyet a rendes történelmi módszer szerint lehet megismerni. E szerint az egymással szemben lévő forrásokat, állításokat egymással össze kell hasonlítani s ebből az összehasonlításból kell az igazságot kihámozni. Épen ezért elsősorban a

magyar és román forrásmunkákat kell felkutatni, ha a magyar kulturpolitikát tisztán, elfogultságtól mentesen akarjuk megismerni. Itt megjegyezni kívánom, hogy nemzetiségi kulturpolitika alatt az előadás keretében elsősorban a magyar államnak a románokkal szembeni kulturpolitikáját értem, miután ez érdekel itt minket magyarokat és románokat közelebbről.

A fenti elvnek megfelelőleg a következő román és magyar forrásokat használtam: Dr. O. Ghibu: *Viața și organizația bisericească și școlară în Transilvania și Ungaria* Buc. 1915., és *Școala românească din Transilvania și Ungaria* Buc. 1915. című könyveit, melyeket bizonyos szempontból kiegészít a brassói Andrei Saguna liceum értesítője (*Anuarul liceului orth. rom. A. S. anul jubilar 1924—25*) valamint az *Anuarul pedagogic* című évkönyv, melyet szintén O. Ghibu szerkesztett. Ezeknek a könyveknek az alapján a Magyar Kisebbség című folyóirat ki is adta az erre vonatkozó anyagot: „A magyarországi és erdélyi román egyházak és iskolák élete és szervezete a világháború előtt” című kiadványában. Anyagom nagy részét e kiadvány felhasználásával állítottam össze. Magyar forrásmunkák: A *Corpus Juris* és a *Rendeletek tára* kötetei, valamint dr. Jancsó Benedek idevonatkozó művei.

A kulturpolitika természetszerűleg középpontjában volt az általános nemzetiségi politikának, mert hiszen mindig az iskolák azok, melyek legnagyobb fontossággal bírnak a nemzetiségi eszmékre nézve. Amint végig kísérvük a magyar történevényeken keresztül ezt a politikát, meg kell állapítanunk, hogy valóban ezen a téren történt a leghevesebb összeütközés a magyar állam és a nemzetiségek között.

Az 1867-i kiegyezés létrehozója, Deák Ferenc, a nemzetiségekkel is őszinte kibékülést keresett. Ebben a főrekvésében hű munkatársa volt Eötvös József, aki vel együtt igyekeztek e kérdés megnyugtató megoldására az 1868-as törvények által. E törvények közül az első a IX.-törvénycikk, mely biztosítja a görög keleti egyház teljes autonómiáját. Elismeri a román nemzeti egyházi kongresszus által megalkotott „Szervezeti szabályzatot”, mely széleskörű jogokat ruház az egyház életében a világiakra. A törvénycikk harmadik paragrafusában értelmében a g. kath. egyház egyházi és iskolai ügyeit önnállóan intézi saját közegei által kezeli és igazgatja. Hogy e széleskörű jogokat biztosító autonómia mit jelentett román nemzeti szempontból, arra vonatkozólag elég, ha megnézzük, milyen fontosságot tulajdonítanak ennek román egyháztörténészek. („Statutul organic“.) Az ugyanekkor megszavazott XXXVIII. törvénycikk az elemi oktatást szabályozza. E törvény két nagy elvet valósít meg: a tankötelezettséget és az oktatás szabadságát olyan értelemben, hogy a szülők gyermekeiket tetszésük szerint bármely iskolában taníttathatják. A tanítás nyelvét az iskolafenntartó állapíthatta meg; ugyancsak a tantervet is.

A magyar állam nemzetiségi politikájának legőszintébb próbálkozása kétségtelenül az 1868. LIV. törvénycikk volt a nemzetiségek egyenjogusítására. E törvény Eötvös és Deák együttes műve s ha végrehajtása tekintetében a magyarok és nemzetiségek megegyezhettek volna, egészen másképen fordult volna az állam és nemzetiségeinek egymáshoz való viszonya. Miután e törvény nagyon jellemző a kiegyezés korának igazi jóindulatára, szükségesnek tartom főbb vonásaiban ismertetni.

A bevezetés szerint az ország minden polgára nemzetiségi különbség nélkül politikai tekintetben egyenjogú tagja az egységes és oszthatatlan magyar nemzetnek. Ez az egyenjogúság csak annyiban alkoíthatja különös intézkedések tárgyát, amennyiben azt az országban beszélt nyelvek hivatalos használata az igazságszol-

gáltatás és közigazgatás terén megkívánja. A nyelvhasználat tekintetében a következő rendelkezések iratnak elő: a törvényhozás hivatalos nyelve a magyar, azonban a törvények hiteles fordításban az országban használt más nyelveken is közzétételnek. A törvényhatóságok jegyzőkönyvei magyar mellett más nyelven is vezethetők, ha ezt a törvényhatósági képviselők egy ötöde kívánja. E hatóságok gyűlésein minden képviselő anyanyelvén beszélhet. A hatósági tisztviselők a lehetőség szerint a községekkel a magánosokkal és egyesületekkel szemben azok nyelvét használhatják. Egyes felek a bíróságoknál saját nyelvüket használhatják minden olyan ügyben, melyben ügyvédi képviselet nem kötelező. Községi tisztviselők a lakosokkal szemben hivatalos ügyekben tartoznak a község nyelvét használni. A községek a maguk törvényhatóságához, vagy a kormányhoz intézett beadványaikban úgy az állam, mint a saját nyelvüket egyaránt használhatják.

Ezek a nemzetiségi törvény legfontosabb intézkedései. De a nemzetiségi képviselők egyáltalán nem voltak megelégedve vele s ezért eleitől kezdve visszautasították. Egy ellenjavaslatot terjesztettek az országgyűlés elé, kifejtve, hogy a nemzetiségi törvény igen csekély jogokat helyez kilátásba nekik. Ezért ellenjavaslatukban kérik mindenképp, hogy az országban lévő összes nemzetiségek, magyarok, románok, szerbek, fótok, rutének és németek országos nemzeteknek ismertessenek el politikai, nemzeti és nyelvi egyenjogúsággal. Nyelvhasználat tekintetében a többség elve szolgáljon alapul, ezért a megyéket, járásokat úgy kell kikerekíteni, hogy azokban az egyes nemzetiségek lehetőleg abszolút többségben legyenek. Mindenütt a többség nyelve lesz a hivatalos nyelv. A központi kormányzathoz nemzetiségi nyelven is lehessen folyamodni; a törvényhozásban az egyes nemzetek képviselői saját nyelvüket használhassák épen úgy, mint a bíróságnál igazságot kereső felek. Az egyetemen a fontosabb tárgyakat az egyes nemzetiségek nyelvén is elő kell adni és gondoskodni kell arról, hogy az egyetemi vizsgákat mindenki a saját nyelvén tehesse le. A meglévő állami, közép és felső iskolában tannyelv gyanánt az illető vidék lakosságának anyanyelve vezetendő be.

E kívánásokat az országgyűlés visszautasította, alaposan megindokolva az ellenjavaslat visszautasításának okait. A tárgyalásnál Eötvös különösen az ellenfoglalt állást, hogy a „cuius regio eius religio” elve bevonuljon az ország vármegyéibe nemzetiségi tekintetben. De a nemzetiségi képviselők fenti ellenjavaslata még jobban növelte a magyarság ellenszenvét a nemzetiségi törvény iránt. Ezt ugyan Deák és Eötvös nyomására megszavazták, de már ekkor voltak olyan jelek, amelyek — mint Szekfü mondja — rossz oment képeztek a törvény végrehajtására vonatkozólag. Ilyen esemény volt például az 1868 november 14-én lezajlott vita, melynek folyamán a belügyi költségvetés kapcsán szó került a pesti Nemzeti Színház részére szánt államsegélyről. A vitában részt vett Dimitrievics Milosz szerb követ is, aki az egyenlő elbánás alapján államsegélyt kért a szerb nemzeti színház részére is. Deák szólásra emelkedvén, pártolta a szerb képviselő kérését és részletesen kifejtette, hogy vagy minden nemzetiség kulturáját egyformán kell államilag segíteni, vagy pedig a magyar színházat sem szabad támogatni. A képviselőház azonban itt már leszavazta Deákot.

Ilyen jelenségek előzték meg a nemzetiségi törvény szentesítését, mellyel tehát már keletkezése pillanatában sem a magyarok sem a nemzetiségek nem voltak megelégedve. Ez utóbbiak közül főleg a románok voltak elégedetlenek, s hogy ezt külsőleg is kifejezésre juttassák a következő évben 1869-ben május 7—8-án tartott szerdahelyi értekezleten kimondták a politikai passzivitást. Így tehát meg sem várták a nemzetiségi törvény alkalmazásának kezdetét és eleve lemondtak a to-

vábbi politikai szereplésről. E lépésük még jobban kompromittálta a nemzetiségi fővényt, melynek megvalósításával most már a magyarok sem nagyon buzgólkodtak, miután úgy érveltek, hogyha ezt a fővényt maguk a nemzetiségek sem tartják jónak. akkor felesleges megvalósítani. Meg kell állapítani, hogy a fővényt legtöbb vonatkozásában tényleg később sem hajtották végre, aminek amint láttuk bizonyos részben maguk a nemzetiségek is okai voltak. Ezzel szemben azonban az állam már ez időtől kezdve egyformán segélyezte a különböző egyházakat. Miután ekkor még kongrua nem volt, minden egyház bizonyos összeget kapott évenként rendes államsegély címén. Az arányra vonatkozólag a következőket találjuk az 1875-i költségvetésben:

g. kath. egyház	99.000 forint
g. keleti egyház	100.000 „
helvét hitv. év. egyház	65.000 „
ág. evang. egyház	36.000 „
unitárius egyház	5.000 „
zsidó egyház	5.000 „

(A római kath. egyház itt azért nem szerepel, mert anyagi szükségleteit bőven fedezhette a tanulmányi alapból és óriási egyházi birtokaiból.)

Hamár most megnézzük a statisztikai adatokat, azt látjuk, hogy a református egyháznak 2,235.000 híve volt. Erre kapott 65.000 forintot, ugyanakkor amikor a g. keleti egyház 2,64.000 lélekre kapott 100.000 forintot. A segélyezésnek ez az aránya egészen 1893-ig maradt fenn, amikor azt Thaly Kálmán képviselő felszólalására a ref. egyház javára kiegészítették. Aránylag azonban az állam nagyon keveset tudott áldozni úgy az iskolákra, mint az egyházakra, különösen az első húsz esztendő alatt. Hogy fogalmunk legyen a helyzetről, csupán egy adatot idézek az 1868-as költségvetésből. Az Ausztria által felhalmozott adósságok egy évi törlesztésére a magyar országgyűlés 32,425.000 forinttal járult, ugyanakkor, amikor a közoktatásra alig jutott évi 1,000.000 forint. Ennek lehet tulajdonítani azt a tényt, hogy egyelőre nagyon kevés állami iskola épült. Az 1868. XXXVIII. fővény cikk az iskolák fenntartását, új iskolák alapítását elsősorban a községekre, felekezetre, társulatokra és magányosokra bízta. Kötelezni csak a községeket kötelezte, de szankciók hiányában nem igen épültek községi iskolák. Némely helyen a felekezeti iskolák változtak át községiekké és pedig elsősorban a református és unitárius iskolák. A közoktatásügyi minisztérium hivatalos jelentése szerint:

	Volt	
	1869-ben	1880-ban
unit. iskola	103	68
ref. „	2450	2322
g. kath. „	2028	2220
g. kel. „	1604	1809

Ebből kétségtelenül látszik, hogy, míg a magyar felekezeti iskolák száma csökkent, addig a nemzetiségeké különösen növekedett ezalatt a 10 év alatt. A g. katolikusok ez idő alatt 162, a g. keletiek 205 új iskolát építettek. Az állam mindössze 266 iskolát épített az egész országban, tehát a két román egyház együttesen sokkal több iskolát állított fel, mint az állam.

Az ország iskoláit csak 1876-ban helyezték rendszeres ellenőrzés alá. Erről intézkedett ebben az évben XXVIII. fővény cikk meghatározván a tanfelügyelők munkakörét, tankerületek felállítását. Azonban a tanfelügyelők igen sokáig nem

vették komolyan a reájuk bízott ellenőrző feladatot, amint az kiderül a Rendeletek Tárában megjelent 1885-ből származó miniszteri rendeletből. Ez a rendelet elmondja, hogy a királyi tanfelügyelők nagy része a hozzájuk tartozó iskolákat nem is évenként, hanem nagyon ritkán látogatják, sőt vannak községek, ahová a tanfelügyelők 1876 óta (Tehát kilenc éve) még egyszer sem látogattak el. A miniszter szigorúan elrendeli, hogy a jövőben a tanfelügyelők lelkiismeretesebben teljesítsék kötelességeiket. (M. R. T. 1085. 856. old. és köv.)

[Folytatása következik.]

János=nap

*Hogy Jánost ép mi, miért ünnepeljük?
a válasz olyan nagyon egyszerű:
zilált korban hirdetni merészelte,
hogy mégis, mégis eljön a derü.*

*Talál hozzánk a hit, amellyel mondta,
hogy közeleg a várva várt csoda
s talál hozzánk a szerénység, amellyel
önönmagát nem hirdette soha.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj
*Gondoljuk el, mily heróikus szépség
leinteni a lángot: „hátha mi”,
és hirdetni, hogy más lesz, aki méltó
e világ bűneit megváltani.*

*Gondoljuk el, mily magasrendű jóság:
megáldani, ki elföd, eltapos
és hirdetni, hogy nem a cél vagyunk, csak
halk átmenet, hozzávivő kapocs.*

*Mi is, mint Ő, hirdetjük azt a földet,
amelyet lábunk soha nem tapod
és hirdetjük a sötétből a hajnalt
s az eljövendő, zengő holnapot!*

B. O.

BELFÖLDI SZABADKÖMŰVESSÉG

Felhívás az összes Jánosrendi páholyokhoz.

Nyomatékosan felkérjük az összes páholyokat, hogy a július hó 1-én, Arad keletén tartandó munkaközösségi értekezleten megvitatandónak vélt kérdéseket vegyék sürgősen kalapács alá, s a leszűrt eredményeket, esetleg határozati javaslat formájában, annak indokolásával s az előadó megjelölésével juttassák el legkésőbb június hó 23-ig az Unio vagy Concordia munkaközösségi bizottságához.

A gyűlés végleges munkarendjét idejében el fogjuk juttatni az egyes páholyokhoz.

A Munkaközösség Intézőbizottsága.

A temesvári Pax □ két hónapi tevékenysége

A Testvériség április havában megjelent beszámolójából, mely a „Pax“ Timișoara keletén dolgozó □. munkáit ismerteti, kimaradt a febr. hó 12-iki Dr. H. L. tv.: „A kapitalizmus szelleme“ c. munka, melyben az előadó tv.: azt az ideológiai felépítményt ismertette, mely minden gazdasági és szellemi tevékenységnek és így a kapitalizmusnak is velejárója. Ismertette a kapitalista szellemet és ennek megvilágítására az abban működő ember lelki analizisét, a kapitalizmus elemeit, fejlődését, annak következményeit és elveit. A „Pax“ □. április havában két munkát tartott. Április hó 16-iki munkánkon Dr. D. V. t. tartott „Bergson filozófiájáról“ előadást, melyben világosan és áttekinthetően adott betekintést a filozófiának Bergson filozófiájába, melyből ezen filozófia lényegét megismertük. Bergson filozófiája nagy hatásának oka, hogy segít leküzdeni a materializmust, visszavezet a lélekhez és lehetővé teszi a modern vallásosságot, segít legyőzni az elernyedést, képessé tesz erőfeszítésre, lendületre és gazdagitja, fokozza életkedvünket, kiránt az önzésből, megértővé tesz. Mindezekben benne van az összefüggés a bergsoni és kanti filozófia között. A munkát Dr. M. t. láncbeszéde fejezte be. Április hó 30-án L. J. t. „A világ bűne“ címen tartott munkát, melyben az okokat állapítja meg, melyek szerinte a mai viszonyokat létrehozták, hogy ezekből későbbi előadásában a következtetéseket levonhassa. A mai helyzetért, mely gazdasági téren általános elszegényedésre, politikailag a szélsőséges irányzatok felülkerekedésére vezetett, a vezetők kettős mulasztását okolja. Az első az, hogy nem igyekeztek a technikai haladást a tömegjólét emelésére fordítani és erre a fejlődésre nem készültek elő, a másik, hogy az emberi lélek nemesítésére nem törekedtek és nem nevelték azt az embertípust, mely a világbéke biztosítását ismerné el legfőbb vágyként. Részletesen fejt ki, hogy 15 évvel a háború után miért nem jutottunk el a valamikor normálisnak nevezett állapotokhoz. Befejezésül M. J. t. mondott láncbeszédet.

Május hó 5-én nővérmunkát végeztünk, melyen 68 t és 49 nővér, tehát 117 résztvevő jelent meg. Ezek közül Dr. Szöllösi Zsigmond h. nm. vezetésével az aradi Concordia □-ból 7 t. és 5 nővér tisztelt meg bennünket részvételével. A munka méltóságos, ünnepi lefolyásával — különösen a nővérekre — mély hatást gyakorolt és sokáig fog mindnyájunk emlékezetében megmaradni. Az üdvözlő beszédet B. L. főm. t. tartotta, az azt követő zene elhangzása után Dr. G. L. h. főm. t. tartotta meg „A házasság válsága“ c. előadását, melyben a nővér munka céljának, a szövetség célkitűzésének rövid összefoglalása után rátér a házassági intézmény rövid történeti fejlődésének ismertetésére, végül a mai társadalom válságos helyzetével kapcsolatosan a házasság mai válságának jellemzésére. Jellemzi a háboru utáni házasulandó férfit és nőt és ezeket egybevetve annak a házasságnak diagnózisát adja, melyet ezek kötnek. A munka tárgya ugy a férfi, mint a nő sorsába vág és azért tartozik ide — úgy mond — ma, mikor nővérek és tt. vannak együtt. Az előadás után E. K. t. szavalta el nagy hatással „Kain“ című saját költeményét, melyet zene követett. A nővérek nevében Dr. K. A-né nővérünk gyönyörű beszédben köszönetet mondott a nővérmunka rendezéséért és szívből fakadó lelkes szavakkal kérte a nővéreket, neveljék a jövő nemzedéket a béke szeretetében és oltásák be a gyermekek szívébe a békevágyat. Utána felszólt Dr. Szöllösi Zsigmond h. nagym. t.: a Concordia □ nevében és végül dr. P. t. rekesztette be a munkát gyönyörű láncheszéddel. A munkát követő ünnepi lakomának szónokai: D. V., dr. P. I., L. J., dr. K. J. és dr. R. M. h. nagym. tt. voltak.

Május hó 14-én tartott munkán E. K. t. tartott előmunkát „Freudizmus=psychoanalízis“ címen, melyben ezen tudományágat részletesen ismertette. Kifejtette Freud megállapításait a lelki élet jellegzetességeiről, a belső én szerepét a személyiség alakulásában, a tudattalan szerepéről, az álom vizsgálatakból vont következtetéseit. Megvilágította a freudizmus alapján az ösztönélet titkait és a tudattalatti lelki élet forvényszerűségét és erő kifejtéseit, az indulatelfojtás szerepét és Freud tudományos módszerét, mellyel a lelki összeütközésekből eredő ideges lelki tüneteket és betegségeket gyógyítja. A psychoanalízis hivatva van arra, hogy felismerései alapján egy egészségesebb lelki gátlások nélküli frisebb nemzedéket neveljen fel, hivatva van arra, hogy elmebetegeket az okok és okozatok türelmes kibogozása által visszaadjon a társadalomnak és végül, hogy bűnözőket meggyógyítson és szociális lényekké változtasson, ezért főrekvéseit szk. főrekvéseknek kell elismernünk. Azáltal, hogy a jellembeli fogyatékoságok okait megismerteti és megérteti, irgalmas birákká tesz bennünket tehát szk. értelemben tökéletesebbé teszi az embert. A munkát Dr. Sz. M. t. láncheszéde fejezte be.

Május hó 29-én tartott választó munkán választotta meg a páholy 1934/5 évre új tiszti karát. A □ főmesteréül egyhangulag újból B. L. tv. t. választotta meg. Helyettes főmesterek lettek: Dr. G. L. és Dr. K. J. tt. A választás megejtése és a választó munka befejezése után a tt. újból munkára gyűltek. Ezen a munkán Gy. Á. t. „Megvalósulnak e álmaink“ címen tartott előadást. Munkájában kortörténelmi visszapillantást vett az elmúlt két évtizedre és ezzel okozati összefüggésben lévő mai állapotok kapcsán kérde: szabad-e igazi feltámadást remélnünk vagy tovább pusztulunk-e? Megrajzolva a háboru rettenetes képét a háboru utáni visszaesést és pusztulást napjainkig, jellemezve az államformák és kormányok változását, a bolsevizmus, fascizmus és hitlerizmus keletkezésének okait, felteszi a kérdést, hogy fog kialakulni abból a sivár jelenből egy új jobb világ, miként valószínűsíthető meg álmaink s arra a következtetésre jut, hogy ez csak úgy lesz le-

hetséges, ha nem lesz újabb háború, melybe mindannyian belepesztulnak, ennek elkerülésén kell dolgoznunk és terjesztenünk kell minden eszközzel a béke eszméjét. A páholy a f. munka évben még két munkát fog tartani. Junius 11-én a titkár tv. évi jelentését olvassa fel és L. J. t. „Mi legyen a munkánk célja” címen tart előadást. Az évet a junius hó 23-án tartandó ünnepi jánosnap munkával zárja majd be. (E.)

A szabadkőművesség kézikönyve

Irta: Balassa József.

I. Inasfok.—II. Legényfok.

A kisebbségi kérdés az Unióban. Két évvel ezelőtt, R. C. dr. aradi t-nek az ókirálysági pp-ban tartott előadásai kapcsán a M. L. N. R. felhívására erdélyi jánosrendi és skót pp-aink már behatóan foglalkozni kezdtek a kisebbségi kérdéssel szk megvilágításban. Már akkor megállapítást nyert, hogy ez a kényes kérdés csak szk szellemben és légkörben tárgyalható emelkedett tárgyilagossággal s a megoldás megközelítésének reménységével. Most az Unióban egyik fiatal t alapos és tudományosan szakszerű előadása, mely a régi magyar állam nemzetiségi viszonyaival foglalkozott, szerencsésen hozta újból előtérbe a kérdést. Az előadást követő tárgyalás során magas színvonalu vita után elhatározta a p, hogy külön bizottságot alakít, melynek a kérdés különböző oldalról való tanulmányozását és kalapács alá rendezését tették kötelességévé. V. P. dr. t. egyenesen azt javasolta, hogy az erdélyi pp, mint a kérdésben legjobban tájékozottak, próbáljanak egy mindenkít egyaránt kielégítő kisebbségi főrvénytervezetet kidolgozni, mely a sok fölösleges és káros surlódást nyugvópontra tudná juttatni. Fm. t. felkérésére V. P. dr. t a maga részéről is színvonalas és tárgyilagos tanulmányban igyekezett megvilágítani egy következő munkán a háborut megelőző viszonyokat, hogy a két hallott előadás egybevetése kiinduló pontját képezhesse a további egyetű és felvilágosító munkának. Mindkét előadáson megjelent S. J. t. nm. t is, akinek magas hozzászólásai sok esetben iránymutatóul szolgáltak. Az előadásokat bő kivonatban a Testvériség is közreadja, hogy mindazoknak a tt pp-nak, melyek a kérdéssel szintén foglalkozni kívánnak, tárgyalási anyagot szolgáltasson.

Rég érzett hiánya a magyar szabadkőművességnek egy jó, megbízható káté. A régi, elavult káték elfogytak s a magyar nyelven dolgozó páholyok gyakran nem adhattak az új tagok kezébe olyan könyvet, amely megismerteti őket a szabadkőművesség szervezetével és szimbolumaival. A kassai Resurrexit p. buzdítására és segítségével vállalkozott Balassa József az új káté megírására. Eddig megjelent az inasfok és a legényfok kátéja. Ez év folyamán meg fog jelenni a mesterfok is. Balassa kiszélesítette a feladatot, melyre vállalkozott és a szorosan vett káté mellett feldolgozta a szkség történetét, szervezetét és szimbolikáját, hogy a könnyen kezelhető füzetekben együtt legyen minden legszükségesebb, amit egy tvnek a szkségről tudnia kell. Az I. rész közli a szkség rövid történetét, megismertet az egyetemes szkség mai szervezetével, a nagy-páholy és a páholy berendezésével, működésével. A legényfok kátéja mellett megmagyarázza a szerző a szkség három fokának lényegét, a legényfokkal összefüggő szimbolumokat és bemutatja a régi időkben használatban volt szk. titkos írást. Ennek a kézikönyvnek nagy előnye, ami minden hasonló munkától megkülönbözteti, hogy a káté kérdéseit és feleleteit s az elbeszélő részekben előforduló szk. szavakat és kifejezéseket nemcsak magyarul közli, hanem németül, franciául és angolul is. Ugyhogy ez a kézikönyv nélkülözhetetlen minden tv. részére, aki külföldi páholyokat akar meglátogatni.

G. A.

HIREK A NAGYVILÁGBÓL

Svájc

Az állandó támadások, melyek a svájci szabadkőművességet az utóbbi időkben a francia szabankőműves támadásokkal kapcsolatban érték, arra kényszerítették a pp. -t, hogy összehívják a főmesterek értekezletét, mely a következő javaslatokat hozta:

A latin Svájc keletén dolgozó fm.-ek gyűlése megkeresi az *Alpina* np. főhatóságát, hogy különös figyelemmel kíséresse a franciaországi eseményeket, különösen a vádakra vonatkozólag, melyek a Grand Orient de Francehoz tartozó ft. szerepét a legutóbbi botrányjal kapcsolatban érintik, s melyek alkalmasak arra, hogy előítéleteket ébresszenek a svájci szkesztesztetel szemben (mint ahogy már ébresztettek is); abból a célból, hogy a svájci szabadkőműves közvéleményt általánosságban megnyugtassák és, hogy a szükséghez képest az esetleges konzekvenciákat levonják.

Az *Alpina* nagypáholy március 24-én tartott ülésén a következő határozatot hozta:

A svájci *Alpina* nagypáholy a külső befolyástól teljesen függetlenül nem szándékszik a Grand Orient de France belső ügyeibe beleavatkozni, de nem mulaszthatja el kifejezni növekvő rossz érzését, mely a svájci nagypáholy és a Grand Orient de France szempontja és felfogásának különbözősége miatt elterjedt. Bizonyos tartózkodással várjuk az események további fejlődését.

Egyesült-Államok

Szabadkőművesek a tuberkolózisban szenvedő gyermekekért. Georgiában a szabadkőművesek gyermekotthonát alapították a tuberkolózisban szenvedő gyermekek javára. Bowdoin tv.-i kezdeményezésére a szabadkőművesek az Eastern Star egyesület tagjaival közösen egy megfelelően berendezett épületet emeltek az üdülőhely céljaira. Ey az alapítás 125.000 dollárba került.

Csehszlovákia

A beregszászi Pro Libertate megvilágítása. Hírt adott már a Testvériség arról, hogy Beregszászon újra kigyult a hármasláng a 15 éve elaltatott Pro Libertate □ szentélyében. A megvilágítást bensőséges ünnep keretében a Lessing zu dem drei Ringen nagypáholy képviselőjében, május hó 19-én Faluszky László és Freud Adolf nagym. ft végezték. Képviselettel magát a Csehszlovák Nagypáholy és megjelent a régi Magyarországi Symbolikus Nagypáholy volt h. nagymestere Balassa József dr. és nagytitkára Gerő Odön t. A páholyavató munkán mintegy hetven ft vett részt. A fizető munkán a következő évadra fm. dr. Króó Sándor, titkár Vincze Hugó, helyettes fm.-ek Szakady Géza és Fried Géza lettek a Pro Libertate munkanyelve magyar, profán címe: Vincze Hugo Berehovo, postafiók 15.

Észak-Amerika

54 éve szk. James A. Bryan Parkersburg keletén 54 éve tagja a ft-i láncnak. Páholyában több ízben töltött be magas tisztseget és 1932-ben a skót rítusban elérte a 33 fokot. A magas kort ért t teljesen egészséges és a ft meleg szeretettel veszik körül.

Palesztina.

Magyar nyelven dolgozó páholy Jeruzsálemben. K. S. tv. („AURORA“ Brassó) kezdeményezésére magyar nyelven dolgozó páholy alakult Jeruzsálemben, a Deutsche Symbolische Grossloge im Exil védelme alatt, melynek nagymestere, Müffelmann tv. április 24-én tartotta az avató munkát. A „Libanon“ nevű □-nak egyelőre kilenc tagja van de magyar anyanyelvű zsidóknak Palesztinába való erős bevándorlása miatt gyors fejlődése várható. A magunk részéről örömmel üdvözljük az alapító ft-eket és sikeres munkát kívánunk.